

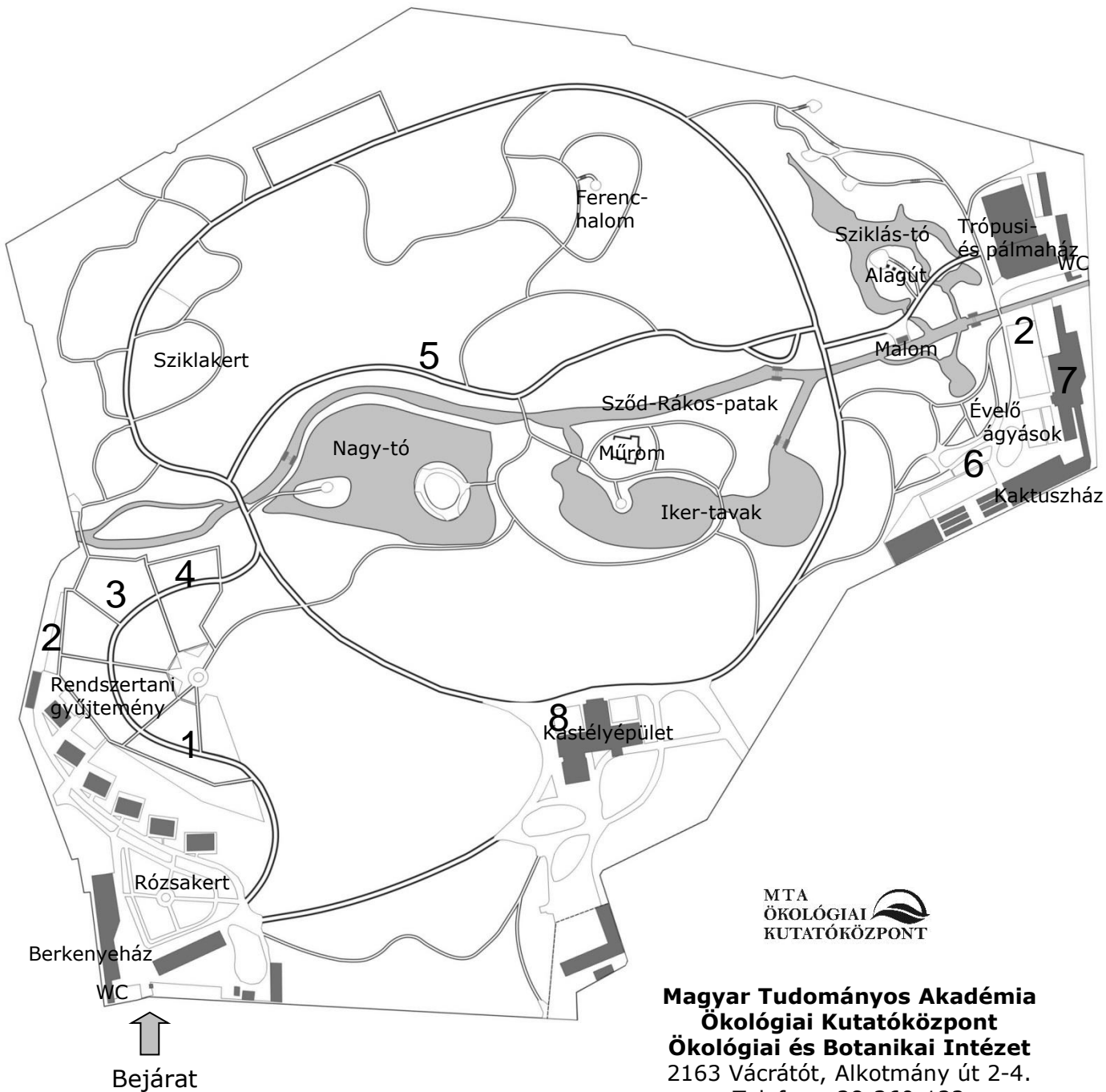
2018. október

A hónap érdekességei

Nemzeti Botanikus Kert Vácrátót

Ricinus communis

MTA
ÖKOLÓGIAI
KUTATÓKÖZPONT

Magyar Tudományos Akadémia
Ökológiai Kutatóközpont
Ökológiai és Botanikai Intézet
2163 Vácrátót, Alkotmány út 2-4.
Telefon.: 28-360-122
E-mail: botanikuskert@okologia.mta.hu
www.botanikuskert.hu
www.okologia.mta.hu

**Térképes útmutatónk abban segít,
hogy az aktuálisan virágzó fajok,
vagy más időszakú látnivalók közül
néhányat könnyedén megtaláljon
Kertünkben.**

Üdvözljük hazánk leggazdagabb, mintegy 12 000 növényfajt és fajtát számláló élőnövény-gyűjteményében, a Magyar Tudományos Akadémia Nemzeti Botanikus Kertjében. Törzsvendégeink jól tudják, hogy tűzzön kegyetlenül a nap, fújjon a jeges szél, a 27 hektáron elhelyezkedő, elbűvölő hangulatú tájképi kertbe ágyazódó tudományos gyűjtemény évszakról évszakra mindig kínál valami érdekességet a növényvilág végtelen sokféleségéből. Havonta megjelenő térképes ajánlatunkkal néhány időserű látnivalóra szeretnénk felhívni növényszerető látogatóink figyelmét.

Mindszent Hava

Az október már a télre való készülődés jegyében telik el. Az év meleg részében az üvegház mellett viruló dézsás növények a teleltető házba kerülnek, megkezdődik az évelők visszavágása, a rendszertani gyűjtemény felásása, s befejeződik a kertben a maggyűjtés. Hogy nyakunkon a tél, mutatja az is, hogy általában az első októberi hajnali fagyban elpusztulnak az egynyári virágok.

1. A kutyatejfélek (*Euphorbiaceae*) családjába tartozó **ricinus** (*Ricinus communis*) hazájában (Északkelet-Afrikától Közél-Keletig) és a trópusi vidékeken, ahol sokfelé kivadult, 8-12 méter magas cserje. Nálunk egynyári növényként ültetik, s az első nagyobb fagyoktól elfekszik. Hosszú nyelű, nagy levelei tenyeresen hasadtak. Apró virágainak csak 5 pirosas lepellevelé van. A virágok tömött virágzatban nyílnak, felül helyezkednek el a hárombimbés, piros női virágok, melyekből a lágy tüskékkel borított, háromrekeszű toktermések fejlődnek. Alul vannak a porzós virágok, a rengeteg sárga portokkal. Sok, színben és méretben változó fajtája ismert, részben, mint dísz-, részben, mint gyógynövény. A magjából préselt ricinusolaj közismert hashajtó, és bőrpuhító, nyugtató hatása miatt borogató szerek, szemvizek alapanyaga. Vigyázzunk, mert az egész növény, de különösen tüskés vagy sima felületű toktermése, benne a sok maggal, MÉRGEZŐ !

2. Nyár végére a rendszertani gyűjteményt a virágba borult fészkesek (*Compositae*) és pázsitfűfélék (*Graminae*) hatalmas tömegének nagyszerű látványa uralja. Botanikus kertünk egyik büszkesége, az **Aster novi-belgii Nemzeti Gyűjtemény** a fészkesek hátsó ágyásaiban nyert elhelyezést. A több mint 80 kopasz őszirózsa kertészeti fajta a fehér, rózsaszín, lila, kék, bíbor minden árnyalatában, teljes pompájában virít. A vad faj Észak-Amerika keleti, atlantikus részén őshonos, nedves réteken, óceánközeli mocsarakban fordul elő. Tudományos nevét New York régebbi elnevezéséről („New Belgium”) kapta. Ma már számtalan szebbnél szebb fajtáját nemesítették ki. A Sziklakerti gyűjteményben is bőven látunk belőlük.

3. A napraforgót, csicsókát sokan ismerik, de a nemzetségbe még sok, nagy termetű, gazdasági szempontból nem jelentős növény is tartozik. A **fűzlevelű napraforgó** (*Helianthus salicifolius*) 1,5-2,5 méter magasra nő, nevét keskeny-lándzsás leveleiről kapta. A meszes talajú észak-amerikai prérók évelő növénye. Dísznövényként is ültetik, sőt kertészeti fajtái is ismertek. Rokona, a szintén magasra növő **keskenylevelű napraforgó** (*Helianthus angustifolius*) levele valamivel szélesebb. Délkelet-USA, üde talajú élőhelyein honos.

4. A pázsitfűfélék (*Graminae*) hatalmas, több mint 10 000 fajt számláló növénycsalád. Közéjük tartoznak az emberiség számára létfontosságú gabonák is. Néhány hazai és fagyűrő külhoni képviselő gyűjteményünkben négy ágyásban kapott helyet. A **közönséges virágnád** (*Miscanthus sinensis*) Japán és Kína napsütötte hegyi lejtőin honos, hatalmas csomókat formázó, gyöktörzsos évelő fű. Számtalan kerti fajtája közül legmutatósabb a keresztcsíkos levelű 'Zebrinus' nevű fajta. Mellette messzire magaslik társai fölé a **tollfű** (*Saccharum ravennae*). Robosztus, merev, felálló szárai elérhetik a 3-5 métert is! A Földközi-tenger mellékén, Nyugat- és Közép-Ázsiában honos évelő fű, a cukornád rokona. Nagy térigényű, de mivel laza talajon, napos fekvésben szépen tenyészik és jó télálló, dekoratív kerti díszfű.

5. A közönséges diót mindenki ismeri, de vannak különleges diófélék is! A **festődió** vagy **tobozdió** (*Platycarya strobylacea*) leveleit megdörzsölve illata árulkodó, de termése nem emlékeztet a dióra. Sötét vörösesbarnára érő 3-5 cm hosszú, fenyőtobozra emlékeztető terméságazatában, számos murvalevelek tövében lapitott, tojásdad, kétszárnyú diócskák fejlődnek. Őshazája Kelet-Ázsia. Kínában kérgéből és terméséből fekete és sötétbarna textilfestéket nyernek, melyet halászhálóok festésére is használnak, mert állítólag meghosszabbítja élettartamukat. Leveleiből ínséges időben főzeléket főznek. Vele szemben, a patak partján **kaukázusi szárnyasdió** (*Pterocarya fraxinifolia*) fűzérbe rendeződő termésait figyelhetjük meg. A borsószem nagyságú, 4 rekeszű diócskák külső burkán két kerekded, átellenben álló „szárny” fejlődik, melynek fontos szerepe van az érett termések terjedésében, mert vízfelszínre hullva vitorlás csónakként mozognak. Nemzetsége is erre utal: pteron görögül szárnyat, karya pedig diót jelent. Nyugat-Ázsiai folyók mentén, ártereken őshonos, hatalmas termetű fa. Nálunk az első komolyabb fagyban sokszor egyik napról a másikra ledobja a leveleit.

6. A sziklakerti gyűjtemény Kaktuszházhoz közel eső ágyásában most nyílik az **őszi begónia** (*Begonia grandis ssp. evansiana*). Különlegessége, hogy míg a többi begónia trópusi igényű növény, s nálunk szobanövényként vagy legfeljebb egynyári virágként nevelhető, az őszi begónia fagyűrő és enyhébb teleinket jól átvészeli. 30-40 cm magas növény, formás bordó levelei szép hátteret adnak a magasba nyúló rózsaszín virágoknak. A ritka, ősszel virágzó árnyéki évelők egyike, különlegessé teszi az ágyást. Tavasszal későn bújnak elő hajtásai, így kertekben hagymásokat is lehet alá ültetni.

7. Az Orchideaházban különös virágú futónövényeket csodálhatunk meg. A golgotavirágfélék (*Passifloraceae*) tipikusan trópusi, szubtrópusi, amerikai származású család, 18 nemzetséggel és 530 fajjal. Többségük levélhónalji kacsokkal kapaszkodó lián, ritkábban cserje vagy fa. Szórt állású leveleik tenyeresen tagoltak vagy összetettek. Legérdekesebb sugaras szimmetriájú bonyolult szerkezetű virágaik. A virág közepén elhelyezkedő oszlopszerű ivartartó az 5 szírom- és 5 szíromszerű csészelevél fölé emeli a porzókat és a 3 bibéjű termőt. Termésük tok vagy bogyó. A gyümölcsként kedvelt marakuja vagy passiógyümölcs is egy golgotavirágfaj (*Passiflora edulis*) termése. Jellegzetes ízű, finom gyümölcsét nyersen is fogyasztják, a kettévágott termésből kikanalazzák a lédús húst a magokkal együtt. Főként azonban üdítő ital, befőtt, zselé, szirup és más édességek készülnek a marakujából.

8. A dísznövényként ismert vadszőlő (*Parthenocissus*) nemzetség fajai közül a kelet-ázsiai **japán vadszőlő** (*Parthenocissus tricuspidata*) mutatós levelei hármasan összetettek, vagy csak háromkaréjosok, ősszel élénkpirosra színeződnek. Kacsain kis tapadókorongok segítik megkapaszkodását. Intézetünk főépülete, a Vigyázó-kastély helyére az 1940-es években épült udvarház, a „kastély” falát legnépszerűbb fajtája, a 'Veitchii' futja körbe.

